

Uukuniemi-seuran juhlat 30.6. - 1.7.2018, 30.6.2018 klo 13.30
Uukuniemen kirkonmäellä, Uukuniementie, 59730 Parikkala

Esitelmä suomalaisten lottien toiminnasta ja sen merkityksestä Suomen selviytymiselle sodasta
Kaija Vesala, Suomen Lottaperinneleijon puheenjohtaja

Kunnioitetut lotat ja pikkulotat
Arvoisat sotiemme veteraanit
Hyvä juhlayleisö

Uukuniemi-seuran vastuunkantajille lausun sydämellisen kiitokseni, että olette valinneet tämän päivän aiheeksi Lotta Svärd-järjestön ja järjestössä toimineen yksittäisen lotan tekemän suuriarvoisen työn. Järjestön toiminta kesti vain 23 vuotta, mutta työn tulokset olivat mittaamattoman arvokkaat erityisesti Suomen kohtalon vuosina.

Eräässä juhlassa sotahistorian asiantuntija, eversti Sampo Ahto sanoi juhlapuheessaan mm. näin: ”Aina on ollut itsestään selvää, että naiset ovat olleet mukana maamme itsenäisyystaisteluissa ja itsenäisyyden säilyttämisessä. Lottien, joita oli 240.000 ja sotilaskotisisarten, lukumäärältään noin 3.000 lisäksi puolustusvoimien töissä oli 15.000 naista, työvelvollisina ja vapaaehtoisina myös 15.000 ja SPR:n sairaanhoitajina sodassa työskenteli 3.000 henkeä. Teollisuustyöntekijöistä naisia oli yli puolet ja maataloustöihin osallistui 140.000 naista. Sota oli totaalinen, eikä sitä olisi voitu käydä ilman maamme naisten panosta. Ilman naisia sodista ei olisi selvitty.”

Suomalaiset naiset ovat koko itsenäisen Suomen 100-vuotisen historian ajan nähneet maanpuolustustyön kokonaisvaltaisena arkielämään liittyvänä turvallisuutena. Naisia on aina tarvittu erilaisten kriisien aikana huolehtimaan laajentuneista tehtävistä kodeissa ja työpaikoilla, pelastamaan väestöä ja avustamaan viranomaisia. Tehtävien mallikas hoitaminen on vaatinut koulutusta ja valmiuksia.

”Kunnioita mennyttä ja usko tulevaisuuteen” on yksi pikkulottien kultaisten sanojen opetuksista meille jokaiselle. Ja niinhän asia on – jos emme tunne historiaamme, emme voi kunnolla rakentaa tulevaisuuttamme.

Lotta Svärd-järjestö perustettiin 22.3.1921 ja se oli vapaaehtoinen ja puoluepoliittisesti sitoutumaton naisten maanpuolustusjärjestö, jonka tarkoituksena oli vahvistaa itsenäisyyden ja maanpuolustuksen aatetta ja avustaa Suojeluskuntia suojaamaan kotia, uskontoa ja isänmaata. Jokainen lotta antoi lottalupauksen, pukeutui harmaaseen lottapukuun, noudatti vuonna 1926 lopulliseen muotoonsa saatettuja lottien kultaisia sanoja sekä kouluttautui sen jaoston tehtäviin, jonka toimintaan halusi osallistua.

Järjestön pitkäaikaisin vuosina 1929-1944 puheenjohtajana toiminut Fanni Luukkonen tuli tehtävään Sortavalan opettajaseminaarin yliopettajan virasta. Hän näki koulutuksen kaiken toiminnan ehdottomana edellytyksenä – vain koulutuksen kautta lottien tietämys ja käytännön osaaminen tulivat sille tasolle, jolla tehtäviä osattiin hoitaa mallikkaasti, ajatteli puheenjohtaja.

Fanni Luukkonen oli myös tulevaisuuteen katsova johtaja, joka halusi ulottaa lottatoiminnan myös lapsiin ja nuoriin ja näin kasvattaa uusia sukupolvia lotiksi. Pikkulottatyötä varten laadittiin

koulutusohjelma, jonka tarkoituksena oli vapaaehtoisen maanpuolustustyön tekeminen ja se jakaantui kolmeen osaan:

- palvelevan isänmaanrakkauden herättäminen ja puolustustahdon kasvattaminen
- yhteenkuuluvuuden lisääminen ja
- maanpuolustusopetus.

Keskeisinä periaatteina pidettiin kuitenkin sitä, että toiminta oli leikinomaista ja liikunnan merkitystä painotettiin. Pikkulotat olivat 8 – 16 vuotiaita ja he osallistuivat isompien joukossa lähes kaikkeen kotirintaman lottatyöhön.

Sota-aika oli lottien varsinainen tulikaste. Koulutuksessa saadut opit pantiin käytäntöön ja tulos oli valtava. Talvisodassa lottia oli noin 90.000, joista sotatoimialueella 25.000 lottaa ja he vapauttivat noin yhden divisioonan verran miehiä aseellisiin tehtäviin. Kun talvisodassa taistelleet miehet näkivät lottien korkeatasoisen työskentelyn rintamalla, he kehottivat läheisiään liittymään Lotta Svärd-järjestöön tekemään tärkeää huoltotyötä maamme hyväksi. Ja näin tapahtui. Jäseniä alkoi virrata kaikista yhteiskuntaluokista ja lukumäärä kasvoi räjähdysmäisesti. Järjestön lakkautuksen hetkellä 23.11.1944 lottia oli kaikkiaan 240.000 lottaa, joista 50.000 pikkulottaa. Jatkosodan aikana sotatoimialueella työskenteli 95.000 lottaa ja he vapauttivat 100.000 miestä aseellisiin tehtäviin.

Lakkautuksen hetkellä Lotta Svärd-järjestö oli Suomen väkilukuun suhteutettuna maailman suurin naisten maanpuolustusjärjestö, jolle ei ole löytynyt vertaa missään muualla maailmassa.

Lottien yksi kultainen sääntö oli ”Vaadi aina enin itseltäsi”. Ja he todella vaativat: kouluttivat, muonittivat, varustivat ja vaatekeräyksillä hankkivat turkit, pompat, pieksut, syylingit, huovat, tallukat, kaasunaamarit, leipoivat talvisodan aikana 100.000 kiloa leipää joka ainoa päivä, lääkitsivät, viestittivät, ompelivat lumipukuja, kutoivat lapaset, sukat, liipasinsormikkaat, villapaidat, kypäränsuojukset, polvenlämmittimet, ilmavalvoivat, olivat henkisenä tukena, toimivat eläinlääkinnässä, pesivät ja pukivat kaatuneet. Sodan aikana lotat valmistivat armeijalla 5 miljoonaa miesten paitaa, 4,5 milj. paria miesten alushousuja, 2,5 milj. paria päällyshousuja, 700.000 asetakkia ja 600.000 päällystakkia. Talvisodan erikoisin vaate, jota lotat tekivät, oli sanomalehtitäytteen villaliivi. Liivi täytettiin sanomalehdillä ja päällystettiin kankaalla. Kovilla pakkasilla liivi toimi erinomaisena eristeenä.

Kotirintamalla suoritettuun työhön sisältyi kaiken edellämainitun lisäksi luonnollisesti huolehtiminen kodeista, lapsista ja vanhuksista. Naiset huolehtivat myös maataloustöistä ja suuren osan teollisista työpaikoista, kun miehiä ei yksinkertaisesti ollut. 1940-luvulla Suomi oli elinkeinorakenteeltaan hyvin maatalousvaltainen. $\frac{3}{4}$ väestöstä asui maaseudulla ja noin 60 % sai toimeentulonsa maataloudesta. Teollisuudessa oli sotien aikana naistyövoimaa yli 50 %. Talouselämän kriittisimmät alueet olivat elintarviketeollisuus, energiahuolto ja sotatarviketeollisuus ja näiden alojen toiminta-astetta pyrittiin pitämään suurelta osalta naisten voimin niin korkealla kuin suinkin.

Ja kun Karjalan väki joutui evakkoon ja tuli kävellen uusille seuduille ja lepäsivät evakkotaipaleensa välillä eri pitäjissä, kotirintaman lotat lypsivät ja ruokkivat aitauksiin lepäämään viedyt lehmät ja jakoivat maidon tarvitseville, kertoi äitini, joka toimi sekä muonitus- että ilmavalvontalottana Heinävedellä.

Yksistään jatkosodan aikana lotat tekivät yhteensä 20 miljoonaa työpäivää, joista sotatoimialueella 11 miljoonaa ja kotirintamalla 9 miljoonaa työpäivää.

On vielä hyvä muistaa, että jatkosodan aikana puolustusvoimien palveluksessa oli kaikkiaan 500.000 miestä ja naista ja koko väkiluku oli vähän yli 3 miljoonaa, ymmärretään, että kotirintamalla olevat naiset olivat myös raskaan taakan alla.

Monet lottatehtävissä toimineet naiset ovat eri tilaisuuksissa kertoneet omista tehtävistään ja työkokemuksistaan. Mieliinpainuvaa, mutta järkyttävääkin kuultavaa – itku ja nauru ovat hersyneet rinta rinnan kertomuksia kuunnellessa. Arkista, tavallisen ihmisen kokoista urheutta, tärkeää työtä maamme hyväksi – miljoonien työpäivien ketju, josta me tämän päivän suomalaiset saamme nyt nauttia vapaassa ja kauniissa hyvinvointi Suomessa.

Marraskuussa 1944 tapahtuneen Suojeluskuntien lakkauttamisen jälkeen alkoi näyttää siltä, että Lotta Svärd-järjestölle kävisi samoin. Valtioneuvosto lakkautti järjestön välirauhan sopimukseen ja valvontakomission painostukseen perustuen fasisistisena 23.11.1944. Lakkautus koski 240.000 lottaa ja pikkulottaa. Lottapukujen ja järjestötunnusten käyttö kiellettiin, kaikki lottamateriaali määrättiin hävitettäväksi ja arkistot tuli luovuttaa valtiolle. Lottajohtaja Fanni Luukkosen siihenastinen elämä romahti täydellisesti. Lottakenraalistas tuli neiti Luukkonen, kuten Marjo-Riitta Antikainen kirjassaan ”Velvollisuuden kutsu, Fanni Luukkonen johtajana” kuvaavasti asian ilmaisee. Uurastaminen lottajärjestön pelastamiseksi loppui, elämä seisahtui, asunto- ja eläkeongelmat horjuttivat terveyttä kovasti. Lottajohtaja joutui kaiken keskiöstä hiljaisuuteen ja lähes täydelliseen näkymättömyyteen. Niin merkittävänä henkilönä Luukkosta kuitenkin pidettiin, että kun hän sai kutsun terveyttään hoitamaan Tukholmaan, hänelle ei myönnetty passia, eikä hän päässyt matkustamaan. Arvostettu lottajohtaja nukkui pois terveyden pettäessä vuonna 1947 ja hänet on haudattu Luukkosten sukuhautaan Iin Kruununmaan hautausmaalle.

Lotta Svärd-järjestön lakkauttamisen jälkeen syntyi 47 vuoden täydellinen hiljaisuus arvokkaan Lotta-järjestön toiminnasta ja yksittäisen lotan suunnattomasta työpanoksesta. Vain työtä ja lottia vähättelevät kirjoitukset sotakirjallisuuden miehisillä sivuilla valtasivat alaa ja virallinenkin Suomi hylkäsi heidät ja heidän uskomattoman työpanoksensa maamme hyväksi.

Onneksi 1990-luvun alussa valtion johto saattoi todeta, että Pariisin rauhansopimuksen ehdot eivät enää sido Suomea. Turvallisuuspoliittinen ilmapiiri vapautui ja vaietuista asioista voitiin puhua. Syyskuussa 1991 Finlandia-talossa järjestettiin valtakunnallinen Lotta Svärd-järjestön 70-vuotismuistojuhla, johon osallistui 1700 lottaa ja pikkulottaa sekä suuri kutsuvierasjoukko. Juhlassa silloinen pääministeri Esko Aho ja puolustusministeri Elisabeth Rehn molemmat omissa puheenvuoroissaan lausuiivat sydämellisen kiitoksen lottien tekemästä todella arvokkaasta työstä erityisesti maamme kohtalon vuosina. Juhlaa kunnioitti läsnäolollaan myös silloinen tasavallan presidentti Mauno Koivisto puolisoineen.

Juhlassa mukana ollut lääkintälotta Airi Nieminen kertoi juhlakokemuksistaan seuraavaa; ”Katselin osanottajia. Siinä meitä oli läpileikkaus sota-aikaisesta harmaapukuisten sisarten jäljellä olevasta joukosta kautta maan. Ensimmäisen kerran sodan jälkeen nimenomaan lottina. Viidessä vuosikymmenessä olimme harmaantuneet ja ennen niin nopsakintuiset lotat muuttuneet kävelykeppeihin tukeutuviksi ikäihmisiksi. Tunnustus tehdystä työstä julkisesti ääneen sanottuna lämmitti meitä osanottajia. Juhlan loputtua nousi syvästä sydäimestä nöyrä kiitos Korkeimmalle, joka antoi meidän elää tuon päivän.”

Heti Finlandia-talon juhlan jälkeen vuoden 1992 alussa muutama rintamalotta perusti lottien muiston säilyttämiseksi Suomen Lottaperinneyhdistyksen, jonka hallinnossa olen nyt ollut 11 vuotta, josta viimeiset 5 vuotta puheenjohtajana. Liitto, sen 29 jäsenyhdistystä ympäri maan ja 4.400 henkilöjäsentä eri puolella Suomea ovat sitoutuneet ylläpitämään niitä ihanteita, joiden varaan Lotta Svärd-järjestön toiminta rakentui vuosien 1921 – 1944 aikana. Tehtävä on kunnia-asia ja haluamme kertoa tämän päivän ihmisille ja erityisesti nuorille ja vastuunkantajille lottien ja koko veteraanisukupolven työstä, jonka jäljet ovat jääneet suomalaiseen yhteiskuntaan malliksi yhteisöllisyydestä ja isänmaan rakkaudesta.

Hyvät ystävät

Palataanpa vielä historiassa takaisin 1940-luvulle ja katsotaan, mitä Lotta Svärd-järjestölle tapahtui sen jälkeen, kun järjestö oli lakkautettu 23.11.1944. Lottien johtotehtävissä olleet naiset olivat todella taitavia. Kuukautta ennen järjestön lakkauttamista he perustivat Suomen Naisten Huoltosäätiö – nimisen säätiön lottien tulevaa huoltotyötä varten. Osa lottien omaisuudesta ehdittiin lahjoittaa paikallis- ja piiritasoille ja osa ohjattiin perustetulle huoltosäätiölle, jolle myös siirrettiin Syvärannan nykyisen Tuusulan lottamuseon kiinteistö tontteineen. Loppu omaisuus jouduttiin luovuttamaan valtiolle. Myöhemmin osa näistä varoista ohjattiin perustettuun Alli Paasikivi Säätiöön.

Kun lukuisat lotat jäivät ilman työtä järjestön lakkauttamisen myötä, Suomen Naisten Huoltosäätiö perusti vuonna 1945 Työmaahuolto Oy:n, jonka työntekijöistä suurin osa oli entisiä lottia. Työmaahuolto toimi vuoteen 1978 saakka, jolloin se myytiin Oy Fazer Oy:lle. Kun monet pääkaupunkiseudun lotat kärsivät asuntopulasta, rakennutti Huoltosäätiö 8-kerroksisen kerrostalon Mannerheimintie 93:een Helsinkiin. Talo oli täynnä pieniä asuntoja, joita vuokrattiin entisille lotille nimellistä vuokraa vastaan.

Kun Huoltosäätiö täytti vuonna 2004 60 vuotta, anoi se yhdistysrekisteristä nimenmuutosta Lotta Svärd Säätiöksi ja muutos hyväksyttiin. Kyseisen Säätiön tärkein tehtävä on tällä hetkellä vielä elossa olevien a pikkulottien kuntoutuksesta huolehtiminen ja avustusten antaminen vähävaraisille lotille terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa. Voiko suurempaa rakkautta ja huolenpitoa ollakaan kuin mitä entiset lottajohtajat Suomen Naisten Huoltosäätiön ja sittemmin Lotta Svärd Säätiön kautta ovat entisiä lottia kohtaan osoittaneet.

Tiedämme, että sotien jälkeen veteraanisukupolven uroteot jatkuivat. Karjalan väestö asutettiin, sotakorvaukset, joiden rahallinen arvo nykyrahassa oli 4.5 miljardia euroa ja jonka rautatiekuljetuksiin tarvittiin 345.000 junavaunua, maksettiin ennätysajassa ja maamme kehittyi hetkessä yhdeksi maailman hyvinvointivaltioista. Perheestä huolehdittiin yhdessä puolison kanssa, lapset kasvatettiin ja koulutettiin kristillis-isänmaallisessa hengessä. Kaiken tämän sotien sukupolvi pystyi tekemään siitäkin huolimatta, että sota jätti jälkensä – moneen suomalaiseen perheeseen palasi vammautunut mies – kädetön, jalaton tai keho täynnä sirpaleita ja ruhjeita. Puolison taakka miehensä rinnalla oli raskas. Mutta rakkaus vammautuneeseen mieheen ja perheiden omakohtaiset kokemukset sotien ajalta ovat olleet ne voimavarat, jotka ovat antaneet voimavaroja perheen jaksamiselle.

Olen monesti miettinyt, miten suomalaiset tällaisiin saavutuksiin ovat pystyneet. Heillä on ollut kaiken vaikeuden keskellä repussa oikeat eväät: Koti, uskonto ja isänmaa. Koti, jonka puolesta jokainen suomalainen on valmis tekemään kaikkensa. Uskonto – usko ikiaikojen Jumalaan ja Hänen varjelukseensa sellaisinkin aikoina, jolloin ei näyttänyt inhimillisesti ajatellen olevan minkäänlaista toivoa ja Isänmaa – tämä rakas, karu, mutta niin kaunis, yli 100-vuotias Suomi-neito, jota ei missään vaiheessa ole haluttu luovuttaa vihollisen käsiin, vaan on taisteltu sydän vereslihalla ja tappioista huolimatta säilytetty itsenäisyys ja itsemääräämisoikeus.

Hyvät ystävät

Vuonna 2016 vietettiin Tampereella Lotta Svärd-järjestön perustamisen 95-vuotismuistojuhlaa. Tilaisuudessa Eduskunnan puhemies Paula Risikko sanoi mm. näin: ”Suomen naisten nousu yhteiskunnallisiksi vaikuttajiksi miesten rinnalle on ollut ainutlaatuinen. On hyvä muistaa, että naisten asema ja oikeudet eivät ole annettuja vaan saavutettuja kovan työn tuloksena. Ja edelleen niiden eteen pitää tehdä työtä. Lotta Svärd-järjestö on yksi hienoimmista ja samalla koskettavimmista esimerkeistä naisten työn merkityksestä, voimasta ja uhrautuvuudesta

isänmaamme vapauden yhtenä kivijalkana. Lottien työn arvo ansaitsee kunniapaikan yhteiskunnassamme.”

Toivotan Teille kaikille kaunista kesää ja Jumalan siunausta, hyvät läsnäolijat.